

פירושי רבינו יונה

מסכת אבות

פרק ראשון

א משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע — לזקנים, וזקנים — לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. והם אמרו שלשה דברים: הווי מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סייג לתורה.

חדושי מסכת אבות לרבינו יונה זצ"ל בשם אל-חי

אמר חז"ל (ב"ק ל, א): האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות, ואמרי לה: מילי דנזיקין. ומפני שאדם משיג אל מעלת החסידות בעשותו אחת מאלה הדברים, שמו מסכת אבות בסדר נזיקין. ואע"פ שגם כן אמרו (שם): לקיים מילי דברכות, והיא מסדר זרעים, מפני שמדברת מברכות הזרעים והפירות שמה בסדר ההוא. ועוד, מפני שהם דברי הסנהדרין, שמה בסדר הדינין, כי כל החכמים הנזכרים כאן עד רבן יוחנן בן זכאי, כלם מן הסנהדרין היו.

א. משה קבל תורה מסיני. בין תורה שבכתב בין תורה שבעל פה, שהתורה בפירושה ניתנה. שבלא כן אי אפשר לעמוד בה, שהרי כתוב (ויקרא יט, יג): "לא תגזול", וכל נזיקין בכלל אותו הלאו, והן מן התורה, על פי קבלת משה רבינו בסיני, ואפילו לא נכתבו. ועוד כתיב (דברים יז, ח): "בין דם לדם ובין דין לדין ובין נגע לנגע", וכמה מראות דמים, וכמה דינין מתחלפין, ומראות נגעים כמה וכמה הידועים אלינו על פי הקבלה, ואם אינם מפורשין כי לא ניתנו ליכתב, וזה הוא שנאמר (שמות לד, כו): "כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית", "ברית" זו תורה שבעל פה, ללמדך שהתורה שבעל פה לא ניתנה ליכתב, וכתיב (שמות כד, יב): "ואתנה לך את לחות האבן והתורה המצוה", "תורה" זו תורה שבכתב, "המצוה" זו תורה שבעל פה. נמצאת אומר: כל המצות שנתנו למשה בסיני — בפירושן נתנו. והכתוב הוא שקורא: תורה שבכתב, והפירוש הוא תורה שנקרא: תורה שבעל פה, ומשה למד מפי הגבורה.

ב. מסרה ליהושע, כמו שנאמר (שמות לג, יא): "ומשרתו יהושע בן נון נצר לא ימיש מתוך האהל".

ויהושע לזקנים, כמו שנאמר (יהושע כד, לא): "ועיבוד ישראל את יי' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע".

ז. זקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. זה הוא עזרא וסיעתו.

ה: "איזהו זואל, שם).
אול באותו

לעצמו הוא ד האמתי.
ז מחויבים

בין ישראל ל המשנה:
זונה נאמר ון רעה, פן יבן בעצמך על דעתך, ימים, כאשר סוף געשה 'עד מאד'

ששין שמא יפסיק, כי י"ץ הדרש — מסכת

כי יד: כי

ים הלאומי ונמות שהיו

קנין תורה,

— פירוש

510

רלו

בית חדש

חשן משפט שער - שעה הלכות גזיקין

בית יוסף

ואילו שלא אצבע אם בחזקה הרי זה גזול ואם בסתר הרי הוא גב ואם בארץ ישראל עובר בלאו דלא דלא תפס גבול רעה. כן תנן הרמב"ם בפ"ו מהלכות גניבה (ה"א) וכמו שכתב המגיד זה ופורט בצריחתו בספרו פקדונות (פסקא טו): ומה שאמר

אם בארץ ישראל עובר בלאו ר"ל תפס. כלומר תלמד מה שצריך ללמוד או גזילה וכן מפורט דברי הרמב"ם ופשוט הוא: [א] כתב הרשב"א (ש"ס סי"ג סי' קפ"ט) שאלה נמטיג גבול וניה כותל בתוך סבירו והכניס הקרקע בתוך שלו כאלה וניה על אופו כותל בית גדול שמתן עליו ועכשיו כל גבול המצר להצטרף כל מיניו אם מין מה דין מריש או לא. משונה לא עשו מקנה השנים רק ממטלטלין אבל בקרקע לא אמרו שימכור זה אם שלו וישפית אם נמלטו ב:)

ואם בסתר הרי הוא גבול. ואם בארץ ישראל עובר בלאו דלא ב' תפס גבול רעה (דברים י"ד):

סימן שער

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד:

(ב) מי שהיה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו ונטלה ונתן להם מן הצד הדרך שנתן להם הוא שלהם וגם הדרך הראשון הוא שלהם ואינו יכול למנוע מהם אפילו נתן להם דרך טובה וישרה (א):

הלכות גזיקין

סימן שער

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] אסור להזיק ממון חבירו ואם הזיק חייב לשלם אלא אם כן הוא אנוס ומה נקרא אנוס: [ב] הגורם נזק לממון חבירו: [ג] אסור לאדם לצמוד על שדה חבירו בשעה שהיא עומרת בקמותיה: [ד] הכניס ממונו לרשות הרבים או לרשות הניזק או לרשות המזיק והזיק: [ה] אם בעל הבית הזיק בכנסו: [ו] היו שניהם ברשות או שלא ברשות והזיק זה בזה בטעם או במתנתו: [ז] שנים שהיו רצים ברשות הרבים או מהלכים והזיק זה בזה או הזיק זה את זה. ועיין לקמן בסמוך (סי"ח): [ח] היה אחד רץ ואחד מהלך והזיק מאלף ברך: [ט] רכבי סוסים שפגע אחד מהם בדרך שתכיר דרכו עליו והכירו והפירו היה של גרי והפסידו שלש מאות זהובים:

(ה) א-ב כשם שאסור לגבול ולגזול ממון חבירו כך אסור להזיק ממון שלו (א)

ואם לא הגישו וצמחה (ש"ס ק) אמאי דרנא גזירה שמה יפן להם דרך עקלתון רב משרשיה משמיה דרנא לי לדי ומסיק משום דרב יהודה דלמר מנר שהזיקו ט רבס אסור לקלקלו ופירש רשב"ם שהזיקו ט רבס. שהשווה ותקטרו להלן והעגלים ידעו ותמקו אסור לקלקלו דודאי לרביס ממל וכל שכן ממסיק שנתן להם ההוא דרך בדיס הילכך מה שנתן נתן וכגון שהזיקו. ובמשנה הרשב"א סימן אלף וקנ"ב נמשך כחמה היא חוקתן ב' עיין ג' בממוקי יוסף (ש"ס ד"ה נ"ט):

שעה (ה) א-ב כשם שאסור לגבול ולגזול ממון חבירו כך אסור להזיק ממון חבירו כיון שזיקו בין בשוגג בין במזיד חייב לשלם. משנה נפ"ב דנבא קמא (ט). אדם מועד לפולס בין שוגג בין מזיד:

דרכי משנה

(א) ובמדרכי דבבא בתרא (דף רמ"ז ע"ג) (ס"ח ת"ק) הא דמיצו שהזחיקו בו רבים אסור לקלקלו היינו דוקא שהזחיקו בו ברשות רע"ש ובתשובת הרשב"א סימן אלף קנ"ב:

פרישה

שער (ה) מי שהיה דרך הרבים כו'. משנה ונמלא פרק המוכר פירות סוף דף ג"ע ומסיק האמלא טעמיה משום דרב יודא דלמר מנר שהזיקו ט רבס אסור לקלקלו ופירש רשב"ם מנר שהזיקו בו רבס. שהשווה ותקטרו להלן והעגלים ידעו ותמקו אסור לקלקלו דודאי ממלו לרביס כל שכן זה שנתן להם דרך הארץ פירש רשב"ם מה שנתן נתן והוא שהזיקו. ובמשנה רשב"א סימן אלף וקנ"ב נמשך כחמה היא חוקתן ועיין לעיל סוף סימן קמ"ח (ד"ה ס"ח) מ"ט צ"ל צ"ל מה שנתן נתן והוא חוקתן דרך עי"ש:

שעה (ה) כשם שאסור לגבול ולגזול כו'. מדמלה ליסור הזיק ממון סבירו צ"ל צ"ל דמלה ונמלא ונמלא ממון חבירו חזק וחזק דכסוי

הגהות והערות

מהר"ם ח"א סימן ה' ח"ג ט"ס שם אבני נור ח"מ סימן י' דברי מלכאל ח"ו סימן מא: [ג] כ"ה בב"י דפ"ר, ובגדפס "ועיין":

שעה [א] עיין קהלות יצחק סימן א. ועיין יד רמיה כבא בתרא בו ע"א סימן ק' רבינו יונה אבות פ"א מ"א מאירי ב"ר ק"ט ע"א קונטרסי שערות שער א אות י' ופתיח חושן פ"א אות א: [ב] בדפ"ר "בקר"א, ובדפוסים מאתחיים הנוסח כפופים "בקר"א, ומסתמא ה"י דהבית כותה הב"ח כמ"ש

[ב] בדפוס ואדי אל תגארה עובר "משום לא" כו': [ג] עיין דרכי משה לעיל סימן שש אות א: [ד] בדפ"ר וכת"י ולא "תגוב" (וכן בסוף הסימן), וראה לעיל סימן שמה ס"א והגהות והערות שם אות ב: [ה] עיין פרישה הדרישה לעיל סימן שעה ס"ט-י:

שער [א] עיין שו"ת מהרש"ם ח"מ סימן תטג תורת אמת סימן קכ"ט וכתב הגדולה הגה"ט אות א: [ב] עיין שו"ת נשאל דוד ח"מ סימן טו

שלו אין צו איסור אם משלם לו ההוצא חלל איסורא נמי איכא חלל דקשיא ליה הלל אפילו ממון עצמו איכא איסורא כדמין סוף פרק הדיבור (ג:) הקולן געשפוטו קף על פי שאיש רשאי פטור אמריס חייבים ופירש רש"י לט רשאי דעונן בעל משמים: ופ"י אפילו שאינו נהנה וכו'. ר"ש בעל קמח

אפילו שאינו נהנה כיון שמוזקו מן בין במזיד בין בשוגג חייב לשלם (א). ובלבד שלא יהא אנוס ובעמיק הרמב"ם ז"ל מיימר וזו עפ"י מהלכות מונל ומזיק (ה"ט)

וכמו שם הרב המגיד דע ששעה סלקים הם כל זמן שיש צדע פשיעה גמורה חזו רוח מצויה לכל הוא שלל מצויה חייב מצרענה דברים ופטור מן הכסף לא היה שם פשיעה וגם כן לא נעשה צאונם גמור חייב על הנוק ופטור מן השאר חזו רוח מצויה צאונם גמור כחצו המפרשים שהוא פטור. וכמו שם (ה"ט) וממה שם סוף חזקין כמו שכתבתי למעלה. ועפ"י מהלכות המכרות (ה"ט) כתב הרמב"ם המזיק ממון פצרו חייב לשלם מק שלם בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס הכי הוא כמזיד וכמו הרב המגיד כנר כפנתי עפ"י דלונם גמור כפסד ז"ל שהוא פטור והר"ב לא מילק יא עכ"ל: ובבב"ק מקום יט למחיה שכתב בפל דרום שאינה מצויה והזיק פטור ומצומע פטור ממוק והא אמר רבא דחייב על הנוק ולדברי הפוסקים

באונם גמור ז"ל דרום שאינה מצויה ללא אונם גמור הוא ור"י הרשב"א ז"ל (ב. ד"ה נפל דרום) (ב):

דרכי פשה

שעור (א) וכתב נמוקי יוסף פרק המניה (דף י" ע"ג) יד. סדרה ג"י (תרה) הן הא דאמרין (ל) האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין היינו כל הדינים האמורים בתלת בבי דהיינו נזיקין וגול והשבת אבידה ואונאה ורבות הן ועי"ש: (ב) וכן הוא בגמרא סוף פ"ב דבבא קמא דאם נפל ברוח שאינה מצויה חייב בנזק:

פרישה

ג"י נמשו ג] דהא כפי מצויה שהיה חזו מצומי דלרענה אסת נזיקין השור והסור והמטעה והסכנר דמקי ממון הן דן. וגם נאמר (ויקרא כ"ט) מכה טהמה ישלמנה הן נראה דהא לומר דיש איסור מצד אפילו אם חלה לשלם לו הוצקו כמו שיש איסור סה ענינה ועולה דמגבל סה פמ"ט (ויקרא ט"ו ט) לא מנעטו שהוא מותר כמ"ט בריש סימן ש"מ"ט (מ"ט) ענינה וגם בריש סימן ש"ט (מ"ט) ענינה דמכתיב (ויקרא ג' טו) סתל יקיר רשע

דרישה

שעה (ה) ובלבד שלא יהא אנוס כו'. ז"ל הגמרא סוף פ"ב דבבא קמא דף כ"ו אומר רבה יבן נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנוק ופטור מארבעה דברים ברוח מצויה והזיק ובייש חייב בארבעה דברים ופטור על הכשתו. וביי הקשה מזה על רבינו שכתב ברוח שאינה מצויה פטור ומשמע פטור ממוק דהא אממון קאי [יבאן ובממון לא שייך ארבעה דברים ואם בן דאי פטור חייב דכתיב רבינו אממון קאיין. ורבה אמר ראפילו באינה מצויה חייב בנזק עיי"ש. ואז אומר דבלאו הכי נמי קשה דרבי רבינו אהרדי שכתב בנזק עיי"ש. הכ"א סייג שאם נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנוק. ונראה לחלק דמימרא דרבה לקמן סימן תכ"א אידי בפל על האדם והזיקו שהרי רבה הזיק ובייש קאמר ובשת שייך דוקא באדם וכן

הגהות

בפרישה דעיקר הדמיון לגביה וגזילה בא ללמד דכמו דאמרין ע"מ לשלם בגביה הגזילה מרוביא וקרא ולא תגנבו, כן אמרין כמזיק, לכך נקטו יבקר"י דגביה הא ילפין מלא תגנבו ותילה מתחיל ישיב כו'. ולפ"י בהגהות הערות לעיל סימן שנט אות ה בגור לפתח דחבל ישיב כו' דמגלה דגוה"כ ולא תגנבו מרוב אף גזילה. אפשר דיש לקיים נוסח דפ"ר. גם נראה לבייש בהגהות הערות לעיל סימן שנט אות כ והכ"ח מפרש כלחם משנה, וגנב מלכתחלה ע"מ לשלם דוקא ולא להתזיר הגוף אסור מעיקר דין גביה ולא כעין לרובי מלא תגנבו, אם כן אין לפרש כוונתו כפרישה, אלא כוונת רבינו ואלבא דרדיה דביח להשמיעו בעיקר דין מוק, דאסור מצד עצמיות ההזיק ולא משום הפסד ממון דהוא מלתא דגזילה ועשק, (ומ"ש י"שם כ"י) כוונתו ע"ד מלכו, ולא רק דאסור מדין גביה וגזילה אלא עיקר ההזיק האיסורי, והג"מ בזה במשלם ההזיק דמפיל לחוק לתא דגזילה ועשק ולא נוק איסורא דמויק, היינו גם כן המשך דברי הביח אלא דקשיא לי כ"י, והדוקשה לו דאי בעצמיות ההזיק קא איירינן, ל"ל יממון שלוי (ר"ל של חבירו), והרי אף אממון עצמו מותר, בכל תשחית, וע"ע בהגהות הערות לקמן סימן שפ"ב אות י"י: ג] "נפשו"ר אין נראה דר"ל איסור רציחה אלא גורל דכתיב גבי עצמו, ר"ל האיסור הגלמוד סתל חיובא דמויק: דן ר"ל ממון המזיק, ולאמוקי אדם המזיק שכתב בהמשך. ונקט כמאן דאמר מבעה זה שן, עיין ב"ק ג ע"ב, וע"ע דרישה לקמן סימן שפ"ד ס"א. ומאי דנקט אש בכלל

8

ריח קובץ בנא בתרא שורים

ובכה"ג ליכא משום השבת אבידה דשלך קודם לשל כל אדם.

(ע) שם בתוס' דד"ג דחייב היינו שבא ההיזק בשעת מעשה, וברא"ש מבואר באריכות עיי"ש בורק כלים וקדם וסילקן ההיזק בא לאח"ו כשיפול על הקרקע, ותימא דהא רבה ס"ל כתר מעיקרא אוליגן ואם בא אחר ושברו במקל לאחר שנסתלקו הכרים פטור דמנא תבירא תבר, וא"כ ההיזק בא מיד דתיכף נעשה מנא תבירא, ובעיקר הך מילתא דסילק כרים, לכאורה למ"ד דהויבא דבור הוא משום חבטה, ואם מונח אבן כר"ה מכוסה בכרים ובא אחר וסילק הכרים, ראוי לחייבו משום פותח בור, ואמאי פטור הכא המסלק, וצ"ל דקאי אליבא דהילכתא דבור פטור בכלים, ולפי"ז בורק שור בכה"ג יתחייב המסלק משום פותח בור למ"ד משום חבטא, ורש"י חולק על מ"ש תוס' לחלק בין גרמא לגרמי, וא"כ למאן דדאין דד"ג גם גרמא חייב, וקשה דאם כן גם באש ובור אפשר לחייבו משום גרמא ויתחייב גם בטמון וכלים, ושמא דעת רש"י כריציב"א דגרמי אינו אלא קנסא מדרבנן.

(ע) במל"מ פ"ב מהל' רוצח הביא ממנה"י"ט להסתפק, אי אמרינן באיסורא דרבנן אין שליה לדי"ע, ותמה עלי' מגמ' ב"ק ג"א גבי עשה שליה לחפור בור ברה"ר אין שליה לדי"ע והוא איסורא דרבנן, ותימא על תמיהתו, כי הדבר פשוט שאסור מדאורייתא לגרום היזק בין ליחיד בין לרבים מקרא דואהבת לרעך כמוך, וכל מה דעלך סני לחברך לא תעביד, זו כל התורה כולה — שבת ל"א — וכן כתב הרמ"ה פ' לא יחפור אות ק"ז דאסור, אי מקרא דלפני עור לא תתן מכשול, אי מקרא דואהבת לרעך כמוך. (ע) בענין לאו דלפני עור, הביא במנחת חינוך חקירה אי אמרינן בזה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ובמניח אבן לפני עור עובר בלאו זה או לא, אבל הרמ"ה כתב טעם דגרמא בניזקין אסור, אי משום לפני עור לא תתן מכשול, אי משום ואהבת לרעך כמוך.

(ע) דף כ"ג: בדין הולכין אחר הקרוב, יש להסתפק אי מהני קרוב במקום שתי כתי עדים המכחישות זא"ז, ולכאורה י"ל כמ"ש תוס' לענין מיגו, דלא מהני במקום תו"ת דלא עדיפא מאילו

intentionally only
at weeks
על ידי
על ידי

היו עוד שני עדים דהרי כמאה וה"נ לענין קרוב, אבל מצינו דחוקה מהניא גם במקום תו"ת, והטעם דחוקה אינה מטעם בירור, אלא דמספק אין מוציאין הדבר מחוקתו, וזה שייך גם בספקא דתו"ת, וא"כ יש להסתפק בקרוב אם הוא מטעם בירור או דגוה"כ הוא ואינו מברר כלל, ואפשר דמהני גם בתו"ת כמו חוקה, והנה בהא דפריד בפ"ק דחולין מנה"מ דאוליגן כתר רובא, הקשו בתוס' כיון דילפינן מקרא דאוליגן כתר חוקה, כ"ש רובא דעדיפא מחוקה, והרשב"א תירץ דהא דרובא עדיף מחוקה הוא לאחר דידעינן מקרא דאוליגן כתר רובא, וקשה דגם השתא דכתיב קרא מנ"ל דרובא עדיף מחוקה, ע"כ מסברא אמרינן הכי, וא"כ אכתי תיקשי גילף רובא בק"ו מחוקה מסברא, ואפשר לפרש בכוונת הרשב"א, דכיון דחוקה אינה מבררת את הספק אלא דגורת הכתוב דבספק אין מוציאין הדבר מחוקתו ובמקום רוב ומברר את הספק אין מקום לחוקה כיון שעל ידי הרוב נסתלק הספק, אבל אי לא קרא דרובא לא הוה ידעינן דסומכין על הרוב לברר את הספק, והנה כקושיית תוס' מחוקה יש להקשות גם מקרוב דגילף רובא מקרוב בק"ו, דהא רוב עדיף מקרוב, ואי נימא דקרוב אינו בירור, אלא גוה"כ כמו חוקה, שייך להרץ גם גבי קרוב, כנ"ל גבי חוקה, אבל אי נימא דקרוב מברר כמו רוב ומ"מ עדיף רוב מקרוב וע"כ דהוא מסברא תישאר הקושיא דגילף רוב מקרוב מק"ו, ולכאורה ראייה להיפוך ממ"ש בתוס' בסוגיין לענין ספק ערלה, דאי ניזול בתר קרוב אינו ספק ערלה אלא דאי, ואי נימא דקרוב אינו מברר את הספק אכתי אינו ודאי ערלה, כמ"ש הר"ן ספ"ק דקדושין דמשו"ה כל המיקל בארץ בערלה הלכה כמותו בחו"ל אפילו ביחיד נגד רבים, אף דבכ"מ אין חוששין לדברי היחיד משום דמימ אינו ודאי, ובערלה לא אמרינן אלא ודאי, והיינו דלא בעינן שיהא נקרא ספק כדי להתירו, אלא אדרבא בעי שיהא נקרא ודאי כדי לאוסרו ובאופן שאינו לא ודאי ולא ספק כגון במחלוקת יחיד ורבים, מותר מפני שאינו ודאי אף שגם אינו ספק, ואם כן גם בקרוב כיון שאינו מברר לא הוי ודאי וראוי להיזהר מותר, אלא משמע מדברי תוס' דקרוב הוי בירור ונקרא

ודאי, ואפשר ל: דקרוב עדיף מרו בירור, אבל לדי אינו בירור, ומה" כמו דעדיף מחוקה לא יעיל קרוב ל מברר ולא דמי (ט) שם מע" וקרוב מסימנין ו אמרינן יחלוקו, ו דגם בסימנין וסיני אמת ראוי לומר דכמו בספק הינ יתויר — ב"מ ל"ו לידו אינו רשאי עד שחדרשנו אב וסימנין אסור לה היא, וזה דוקא כי לידו, אבל הכא ב לידו וקם דינא השייך לשניהן, ו אחר אפשר לחלי בירורין המכחישינ בירור, אבל במע' ליכא דינא דקרוב: זה נגד שום בירו (פ) שם תוד"ה: דבעינן תרי רוב ספ"ק דכתובי וכו התם אולא למסקנ גם בחזר רובא, ו רובא, בזה אפשר לכו"ע עדיפי מי הנמצאת היא רק או מרוב החזני מדאורייתא. (פא) מ"ש שם לקורבא דלא מוכז מוכח אין הקורבא שהוא קרוב יותר שייך לקרותו קרו. ההוכחה היא מצו

קהלות יעקב

בבא קמא

סימן א

באיסור להזיק לחבירו

- דה קדמה
- סימן
- סימן א
- ה
- כ
- ל
- : סימן ב
- לא
- לב
- לג
- לד
- סוף ב"ק
- לה
- לו
- ז סימן ב
- לו
- לה
- לפ
- מ
- זת הספר

בגמרא להצטרף לכל תשוחה אלא לענינה
 דאירי צב דכיונו מה שזיק לחבירו] אלא
 שעדיין לא מצורר אי זכו מדאורייתא או
 מדרבנן *) שיש לומר דכיונו עבירה מדרבנן,
 כדוכיח במל"מ פ"ג מרולח כ"ג דגם
 דביביר דרבנן אמרינן אשלד"ט מהא דביב
 ד"א דמצורר דאפי' לכוונה צור צרכ"ר אין
 שניה לד"ט וכהם בעבירה הוא מלך שאסור
 לקלקל צרכ"ר וז"א אלא מדרבנן ט"ש במל"מ,
 [ושר"מ במשך חכמה שכי צפרשה קדושים
 צפי ולפני עור, שעשיית צור צרכ"ר אסור
 מדאורייתא מלפני"ט לא התן מכשול וצור
 צרשותו אסור מקרא ללא השיב דמים
 צביתך], ומדרבנן פשיטא דאסור להזיק ממון
 חבירו דהא אפי' גרמא צביתין אסור

מבואר בחורק דכחיק ממון חבירו חייב
 לשלם שו"א מכח צבמה ישלמנה,
 אבל אינו מפורש איסור להזיק, [מלבד איסור
 על השחמה שאיכא אפילו בממון שלו כשעושה
 דרך השחמה] להסוברין דאיסור כל השחמה
 איכא בכל דבר, ולאו דוקא צבילנות ט"י פ"ו
 ממלכים וצמל"מ] ומשכחיל חזיק שאינו
 מוכר בכל השחמה כגון שמושה צבזיל אחר
 חועלה לעלמו או לאחרים].
 אבל דין דאסור להזיק מבואר צבצור חרי"מ
 ר"ס שפ"ה ט"ש שכי כשס שאסור
 לנזול ולגזול ממון חבירו כך אסור להזיק
 ממון שלו [וט"ש צפרישה וצמל"מ שפ"ה
 דבא לומר שאסור להזיק אפי' ט"מ לשלם]
 ונראה דזו מבואר בגמרא דאיכא איסור
 להזיק וכו' בקדושין דמ"ב ט"ז דאקשינן
 כהא דשולח את הצערה ציד פקח פקח
 חייב ונימא שלוחו של אדם כמותו ושנינן
 שאנו בהם דאין שניה לדבר עבירה כרי
 מבואר דלהזיק ממון חבירו עבירה היא
 [ומסחימת כדברים לא משמע דכוונה

Do

Do

*) העירוני לביאור הג"א ז"ל חו"מ סי' קנ"ה
 סק"ה שכתב כיון דעין החורה צביתין אסור. ושוב הראו
 לי ציד דמ"ה ז"ל פקח לא יתפור סי' ק"ז שכתב דאסור
 משום לפי"ע ומשום חלכות לרשך כותף ע"ש. ועיין
 במשנת הר"ה ז"ל כלל ק"ח סי' י' בענין הרפקת צביתין
 דאחי עלה מקרא דרצ"ה דרצ"ה נעטם. לא י"א ילל

קד יב קהלות בבא קמא סימן א יעקב

לחכמי ישראל ע"ש
 פרק
רשוב מלאחי בקר
 פ"ב ממקו
ולשלם אינו אסור
 בקצרה בלא ראי א"כ
 ד"ג הא מוכח לו
 ובג"ל ובטורונזי ש"כ
 י"ב ב"בא בש"ס ע"ג
 בש"ס רבינו יקר ז"ל
 א"כ"כ שד"תו בש"ס
 יקרא רש"ע דמ"ס ג'
 הלמ"א דרש"ע גמור כ'
 ולש"כ"כ ור"כ"ה חוב"ל
 פוע"ק (כחיד) ג"ל
 אלא כ"כ אין מו'
 נש"ע ופ"ט אלא די
 על הש"כ"כ ע"כ

רשוב נדפס ליקוט
 צ"ק ור"א"ו
 דברי ה"ש"ש פ"י כ"ג
 ה"ו"ו מזיק ממון הו'
 ע"כ"ל ובטור עליו

סי
 בדין הסרת שמי
 כעשיית המזיק
 ג

מדהא דחייבה תורכ
 לכאורכ דכו'
 נחש"כ כפשי"תו, ויל
 הכונ"ס דת"ק נפ"ל
 לי"ס"ס פ"טור וג'
 ה"ס הו"ל"א"ו"כ ני"ס"ט
 כש"ל הו"ל"א"ו"כ א"פ'
 ולמ"ה לא נימ"א דמ"ה

שהרי החוס' ב"מ דל"ה ע"כ ד"כ א"ס י"ס
 ש"ס צ"ד כ"י הוכיחו מ"כ דאמרי' א"כ ה"ת"כ
 שלו מרובה מש"ל חזירו אין זקוק דמשמ"ט
 דאי הפסד צטילחו ש"כ לדמי האצ"ה הי"ב
 נע"ל צ"ה וקצ"ו דמ"ה ירוויחו הצע"ל"ס מ"ה
 ה"ה י"טרכו לש"ס דמי"ס כשיעור האצ"ה
 [דצ"כ מיירי ש"ס צ"ד ומתנה צפ"ה"ס ע"ש
 בחוס'] ותי"ל ד"מ לכ"ה"ר דחיות' א"כ
 לער"ח יתיר' ע"ש, ומצ"ר דאי"כ"ה דין
 הש"ת אצ"ה בש"ל הל"ה פ"ס כד"ר א"פ'
 ש"ל י"לל מ"כפ"ס דמ"ו, וא"כ הי"ג צמ"ק
 ע"מ לש"ס אי"כ ע"כ"פ הפ"ס גוף כד"ר
 ור"מ לכ"ה"ר דחיות' או לעיר"ח יתיר',
 א"ך אולי ה"כ"ה דש"ו ש"כ לש"ל חזירו חייב
 לע"ל צ"ה גמי אי"ו אלא מד"כ"ק, ובמ"א"ר
 ז"ל צ"מ ד"ל א"י כ"י מרובה מש"ל חזירו א"ו
 כ"ו"ל"צ"כ, פ"י דש"ו ש"כ לש"ל חזירו פ"טור
 מל"ט"ל צ"ה ע"ש, א"כ"ל להזיק ממון חזירו
 ודאי אסור א"פ' ע"מ לש"ס וא"פ' לכ"ל
 ממון צמ"ק חזירו ע"מ לש"ס אסור
 כמ"כ"ר צ"ה"ש"ו"ס ז"ל צ"ה"ו"ל דצ"ק ק"י
 ג"י א"כ"ו"כ"ו לה"ר"ח ע"ש צ"ש"מ"ק צ"ו"ך
 וט"י ש"מ"ק למח"י ד"ך ק"י"ד לא יק"ן א"ה
 ש"כ"ו צ"ס כמ"א"ר ז"ל וצ"מ"כ"ס ז"ל ע"כ
 מ"מ"ה כ"ה כ"י מ"ש"י ש"א"ס"ר ל"ד"ס להזיק
 ולש"ס מ"כ ש"ה"ק וא"פ' לג"ר"ס כ"ק א"ס"ר
 ע"כ"ל, ונ"ר"ה ד"כ"ז גל"מ מכל"ל מ"צ"ה כ"ו"י"ס
 דכ"ה"ב ש"פ"ט"ס וש"ט"ר"כ"ה ת"ק ל"ך ונ"ח"ג
 צ"ד"ק חש"פ"ט וכו', וא"ל"ו צ"ו לפ"י צ"ד ל"ד"ן
 ע"ד ש"ז ר"ז"כ להזיק, וא"פ' ע"מ לש"ס,
 ודאי כצ"ד מחוי"ב"ס למו"ט, דה"ה א"ך לו
 ר"ש"ה צמ"ק חזירו וצ"ל כמ"מ ודאי וכו'
 ל"כ"כ עליו א"ה ש"ו, וכל ש"ה"ד ל"כ"כ
 ל"כ"כ"ו א"ס"ר לו לע"ש"ה ג"כ צ"ל"ו ש"כ
 י"כ"ד ע"ן ד"ו"י ממו"ט ע"ש כ"ר"ה צ"ד
 וכו"ל צ"ל"ל מ"צ"ה ד"י"ן וכו"כ כ"ה"ס ח"ר"מ
 צ"ס"ק כ"צ"י"י צ"ס מ"כ כ"י ע"ש ד"ו"ד
 ל"אומ"ה"ו ש"ה א"ס"ר מ"ה"ה ומק"ו"ו מ"ק"ל
 ד"ש ש"ס לו ה"ק ומש"פ ש"כ ר"מ"כ"ן ז"ל
 ש"ה"ה ה"ה"ג"ה ס"ד"י ה"ד"י"ה ש"מ"כ"ן ש"ה"י"ה

[כדלמרי' בג"מ צ"כ ד"ך כ"ג] וא"פ' ע"מ
 לש"ס כד"ה"ן צ"כ"ק ק"י"ד א"כ"ל ל"ה יק"ן א"ה
 ש"כ"ו ע"ש, וא"פ' ר"כ"ב דמ"ח"ר ה"ס ה"ו
 מח"ו"י י"כ"ש"ט ע"ש.

אמנם בג"ע"ן ד"ך נ"כ צ"ה"ה דר"מ ק"י"ס ג"י
 מט"מ"ה ומדמ"ט א"פ' צ"ה"ג א"מ"ר"י
 כ"י ק"י"ס ר"מ צ"רצ"ן ופ"רש"י ז"ל מט"מ"ה
 ומדמ"ט אי"כ"ר"ה דרצ"ן ה"ו"ה כ"ו"ן ד"ל"ה ש"מ"י
 ח"ק א"ן כ"ל אי"כ"ר"ה ד"א"ר"י"ת"ה וכו' משמ"ט
 צ"ה"ד"ה ד"א"ו"ו מזיק מ"מ"ה ק"ט"ו"ד אי"כ"ר"ה
 ד"א"ר"י"ת"ה, ו"ש"ע ה"כ"ן מצ"ר"ה אי"כ"ר"ה ז"ה
 צ"ח"ר"ה ד"ה"י מ"ש"ס ה"ה ג"ו"פ"ה ד"ה"י"ב צ"ה"ש"ל"ו"מ"ן
 כ"ו"י ה"כ"ה"ה ש"מ"ש"ה ז"ו א"כ"ר"ה, כ"ר"י ג"כ
 כש"ש"ו"ה ה"ז"ק ח"י"ב"ה"ו ח"ו"כ צ"ה"ש"ל"ו"מ"ן א"פ' ע"ש
 ש"ה"צ"ל"ס ל"ה ע"ש ש"ס אי"כ"ר"ה ד"ה"ה רש"י
 ל"ה"י"ה א"ה צ"ה"מ"ה"ו ל"ך"ך כ"ר"ה"ר"י כ"ד"מ"ר"י צ"ד
 א"י מ"ה לש"ו ש"כ"ן כ"ר"ש"ו"ה וצ"ד"ך י"ט ע"כ וכו'
 י"ח"ה"ה"ה צ"ה"כ"ה וי"ך"ך ע"ש וא"פ' ח"י"ב"ה"ו
 ח"ו"כ צ"ה"ש"ל"ו"מ"י"ס.

ונראה (+) דיסוד האיסור להזיק ממון
 חזירו נלמד מדין השב"ח אצ"ה
 שחייבו ח"ו"כ להכ"ל ממון חזירו א"פ'
 מ"כפ"ס ש"ל צ"ה על י"ד וכו"כ"ר צ"ל"ו ד"ל"ה
 ח"כ"ל לה"תע"ל"ס, וכש"כ שחייב ש"ל ח"ק צ"ד"ס
 וצ"מ"ה ד"ל"ה א"מ"ר"י ל"כ"ל אצ"ה"ה א"ח"ך ל"כ"ו"ה
 אצ"ה"ה ק"ק"ט כ"ג"ן ר"ה"ה מ"ס ש"ש"ו"פ"י"ן וכו"ן
 ה"י"ז ג"ו"ד ע"ש וכ"ו"ן ש"מ"ח"י"ב להכ"ל מ"מ"ח"ק
 א"ח"ר ש"כ"ה על ממון חזירו, כש"כ ש"מ"ח"י"ב
 להכ"ל מ"ע"ל"ו ש"ל ח"ק [ול"י"ע א"ס צ"ה"ד"ה
 ק"ק"ט אי"כ"ה גמי ל"ו ד"ל"ה ח"כ"ל לה"תע"ל"ס
 ד"ש"י"ר צ"ש"י"ה ל"ר"י ז"ל ש"ט"ר ג"י א"ח"ה ע"י
 ש"כ"ה צ"ה"ד"ה ד"ג"ס כ"מ"ה"ע"ל"ס מ"כ"ל"ה אצ"ה"ה
 ק"ק"ט א"ח"ה צ"י א"ז"כ"ר"ה ל"ה ח"כ"ל לה"תע"ל"ס
 ע"ש].

ומכאן יש להוכיח לכ"ה"ר דא"פ' להזיק ממון
 חזירו ע"מ לש"ס אסור מד"א"ר"י"ת"ה

(*) העירוני ש"כ"כ ה"ר"ש"ש ז"ל כ"ח"ו"ה"ה י"ח ונ"ס"ר
 ה"ק"ה י"ח"ה"ה ה"י"ח כ"י

קהלות בבא קמא סימן א יעקב יג

[כשומרה שלה ולא השור] דינו כאלו כוליאוכ צידים. ונראה דלקי"מ דהא מבואר בתוס' דנ"ו פ"ג בשם הירושלמי דאפי' כוליאוכ ליסטים צידים אינם חייבים אלא"כ כוליאוכ ע"מ לגחלה, וא"כ כשפרצו בפני ולא גזר כלל הא לא פדיק מכוליאוכ שלא ע"מ לגחלה.

וא"ת הא גופא הקשי ליה חייבו ליסטים גם בשלה ע"מ לגחלה כיון שסילקו השמירה מהשור וע"י סילוק שמירתה הוי' כשור דמי' מבואר דחייב על הכחק כהא דבבב' מחמת סילוק שמירתו, וי"ל דשאני צור דחייב על עשייתו אפילו אינו שלו דהא חייב על צור צרכי' דטשאן הכחוז כאלו הוא צרשוחו אבל צור אינו חייב אלא משום ממונו דהא אי אפקרי פטור על נזקיו וכדנהן נכסיה המיוחדין פי' דיי' פ"ג פ"ג הלמא דרק משום ממונו חייב תורה גבי שור, והטעם נראה לבאוריה משום דסתם שור לא מהשז מחיק שכרי רשאי לבניהו ללכה צרכי' וכדלמרי' צד"ו שור יוכיה שצרשוחו ורק משום שהוא ממונו חייבתו תורה, אבל צור דקטעיד שלא צרשוחו ושכ מחיק עלי' חייב על עשייתו וה"כ על סילוק שמירתו שסילוק שמירתו נחשב כעשייתו וצור חייב על עשייתו אעפ"י שאינו ממונו, משא"כ שור שכל חיובו הוא מחמת ממונו.

מיהו אכתי אינו מיושב כיכא דכח' שור המופד דודאי כבר הל' עליו שם מחיק א"כ יתחייב כפורץ גדר בפניו וי"ל והזיק ולא משמע כ"י מסהימה בגמרא והפוסקים וצויתר קשה דכסבכדין דע"ז ע"ז אמרינן דק חן ותרים צידו וצ"ל אחר וסילקו ואפילו קדם הוא וסילקו פטור דבעידנא דשד"י מופסק צ"י גירי' ונחום' שם עמוד א' ד"כ צנזיקין כהנו [למד"א מלמס פטור] דכ"כ על חיקין פטור [זכ' שסילק את החרים] כ"כ וקשה דהא דלאו חן מחיק גמור הוא וכשסילק את החרים כשומר על הכחק הא

לחכמי ישראל ע"מ, וצ"ל צמק"א אשנכ פרק זה א"כ.

ושוב מלמדי צנזיקין ספר להמצי"ע ז"ל פ"כ ממקי ממון דלמחו ז"ל דלכחיק ולמס' אינו אסור אלא מדרבנן ע"מ שכי' צנזיקין בלא ראי' אבל בדברי רש"י ז"ל צנזיקין דיי' הא מוכח להדיא שהוא מדאורייתא וכ"ל והטירוני שצנזיקין הוי' מ' ל"ד אות י"ג הביא בשם מרדכי ז"ל בארוך שכתב בשם רבינו יקר ז"ל דכחיק לחבירו צמחיד

אפי' שדפתו בשעה שחיק לשלם לו הכחיק וקרא רש"י דממ' כדלשכתן צ"י הכונס כ"י הלמא דרש"י גמור הוא וראוי לפוסלו לעדות ולשבוש' וה"כ הוצל בהצירו ולפי' אפי' כ"י עוטן (המחיד) [ז"ל המחיק] צנזיקין שלא חזיק אלא כ"כ אין מוסרין לו שבוש' להיות נכשע ונפטור אלא דינו כד"ן מי שכנגדו השוד על השבוש' עכ"ל המרדכי ז"ל וע"מ ע"ד.

ושוב מדפס ליקוט חידושי רמב"ם ז"ל על צ"ק וראיתי שם צנזיקין לר"י שכתב דצנזיקין כ"כ פי' הכונס כ"י ל' שכתב דלא תליו מחיק ממון חבירו צידים פסול לעדות עכ"ל והעיר עליו מדברי המרדכי כ"ל.

סימן ב

בדין הסרת שמירה מהמזיק אי הוי כעשיית המזיק להתחייב בתשלומי נזקיו

מהא דחייב תורה על פהיתח כצור מוכח לבאוריה דסילוק השמירה מהמזיק נחשב כעשייתו, וי"ל' לכא"י מהא דריש ככונס דתן נפרח' צלילכ או שפרלוח ליסטים פטור וגב' ליסטים פטור וכדנהן כתם כוליאוכ ליסטים ליסטים חייבים אבל כשלא כוליאוכ אעפ"י שפרצו בפני פטורין, ולמ' לא נימא דמ' שפרץ וסילק השמירה

י"ב ד"כ אם יש אכתי אם היחב ין זקוק דמשמע מי האצדכ חייב חו הצעלים מח' השיפור האצדכ ונה צפניהם ע"מ רח דחיתח א"כ יאר דאוכ' דין שם כדבר אפי' א"כ כ"כ צמחיק אפסד גוף כדבר לטירחא יתורא, לשל חבירו חייב מדרבנן, ובמחירי משל חבירו א"ו לשל חבירו פטור זיק ממון חבירו ולס' ואפי' להגיל מ' לשלם אסור ווגיא דצ"ק קי"ז בשמטיק בארוך וי"ד לא יקוז את רמזים ז"ל פ"כ זור לאדם להזיק כ"כ חזק אסור: כל מלוח כדיונים: התן לך וכח"ז אז לפני צ"ד לדון אפי' ע"מ לשלם, ע"י, דהא אין לו הממון ודאי יכול שצ"ד לריכ"כ י"כ כצלמו שזכו צ"פ הורחא צ"ד כ' ההח"מ חח"מ כ"י ע"ע דווד' ה ומקורו מקרא ש"י כרמזין ז"ל ה שמסרן כש"מ

כמקן

קצא

בראשית לד וישלח

בעבור היות הדבר להם לקלון לא ירצו שיפתח פיו לדבר בו כלל. ויש כאן שאלה. שהדבר נראה כי ברצון אביה ובעצתו ענו כי לפניו היו והוא היודע מענה כי במרמה ידברו. ואם כן למה כעס. ועוד שלא יתכן שיהיה רצונו להשיא בתו לכנעני אשר טמא אותה. והנה כל האחים יענו המענה הזה במרמה. ושמעון ולוי לבדם עשו המעשה. והאב ארר אפס להם לבדם.³⁹ והתשובה כי המרמה היתה באמרם להמול להם כל זכר. כי חשבו שלא יעשו כן בני העיר. ואם אולי ישמעו לנשיאם ויהיו כלם נמולים יבואו ביום השלישי בהיותם כואבים ויקחו את בתם מבית שכם. וזאת עצת כל האחים וברשות אביהם. ושמעון ולוי רצו להנקם מהם והרגו כל אנשי העיר. ויתכן שהיה הכעס ליעקב שארר אפס על שהרגו אנשי העיר אשר לא חסאו לו. והראוי להם שיהרגו שכם לבדו. והנה מה שאמר הכתוב ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחותם. כי כולם הסכימו לדבר לו במרמה בעבור הגבלה שעשה להם. ורבים ישאלו ואיך עשו בני יעקב הצדיקים המעשה הזה לשפוך דם נקי. והרב השיב בספר שופטים⁴⁰ ואמר שבני נח מצווים על הדינים. והוא להושיב דיינין⁴¹ בכל פלך ופלך לדון בשם מצות שלהו. וכן נח שעבר על אחת מהן הוא נהרג בסייף.⁴² ראה אחד שעבר על אחת מהן ולא דנוהו להרגו הרי זה הרוואה יתרג בסייף.⁴² ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל והם ראו וידעו ולא דנוהו. ואין דברים הללו נכונים בעיני. שאם כן היה יעקב אבינו חייב להיות קודם וחוכה במיתתם. ואם פחד מהם למה כעס על בניו וארר אפס אחד כמה זמנים וענש אותם וחלקם והפיצם. והלא הם זכו ועשו מצוה ובטחו באלהים והצילם. וצל דעתי. הדינין שמנו לבני נח בשבע מצות שלהם אינם להושיב דיינין בכל פלך ופלך

דכתיב כי את כל
אוחו הדור. ובימי
א יעשה נמשך עם
אל. כי איננה גבלה
אסור. ולכך היא

הר הבתולות.³⁹ והם
דנות או כסף וזהב
ן. והם כתובה ונכסי
ה כנכסי בית אביה.
ה ברצון. כי הנערה
ה הנערה. ולכך אמר
אחיה כי הוא נשיא
זה הנערה יפת תאר
כי לא ירצה להזכיר
בו. וכן לא הזכיר
אלמנות היות.³⁹ כי
נחלקו בה. והקרוי
כי היתה עמו בביתו
עוד היום בקבלה
עון עצמותיה בחמלו
זכירו רבותינו.³⁸

ושכם אל אביה ואל
ננין הנה לכבודו. כי

1: 1 מותר פלונו. מחו
37 רבנו. שם בב"ר.

כתובה — ואף מותר
זהכתובה היא מדברי
נתינים לבתולה קודם
ינו משפטים כב. טו.
כינו שמעו שהיה ער
ח לארץ. ואולם מצאתי
שעון שבא לירושלים
וי עליית רבינו שכתב:
וצאנו שם קבר. ובדרך
קברים של שבטים
ם זכר. ומשם באנו
אי הארכלי (איזושטין).
ניתאי הארכלי. אב
שהיה נשיא סנהדרין
עלה. ממצרים.

38 להלן טו. 1. והכסף מזוקק נורם: והאב למה יארור אפס להם לבדם. וככ"ו כלפנינו. 40 ה' סלבים
ט. יד. 41 שם: דיינין ושופטים. [42] ליתא ברמב"ם שלפנינו.

ועל כולם בן נח נהרג. והרמב"ן סובר גזל
כמשמעו. ודינים כולל שארי דינים כולם כגון
שכר שכיר וכו' וכולל נמי להושיב דיינים. אבל
אין נהרגים אלא על הדינים ממש ולא על
הדינים. שהרי אין בן נח נהרג על שב ואל
תעשה. וע"ע שם שמישיב שיטת הרמב"ם. שכמו
שעל ביטול קום עשה אין בן נח נהרג בב"ד.
אבל מכל מקום חייב מיתה כמו גוי ששבת שחייב
מיתה ואינו נהרג עליו בב"ד. אף כאן בדינים
כולל לא תעשו עול במשפט ונהרג עליו. וכולל
נמי לדון ולהושיב דיינים. ואם לא דנו חייבים
מיתה אבל אין נהרגים בב"ד. נמצא שאנשי שכם
היו חייבים מיתה. ולכן אין אשם על שמעון ולוי
שהרגום. המכל מקום הואיל ולא נתחייבו ב"ד
בהרגתם כעס עליהם יעקב על שהכניסו עצמם
לסכנה על מצוה שאינה מוטלת עליהם. וע"ע
בשו"ת שואל ומשיב מ"ת ח"א. יד. ועל
דעתו. כלומר מצות הדינים שמנו חז"ל שנצטוו
בני נח אינם להושיב זכו. ועיין בגור אריה
שהקשה על שיטת הרמב"ם. כי איך אפשר היה
לאנשי שכם לדון את בן נשיא הארץ והלא היו
יראים ממנו. ואע"ג שנצטוו על הדינים. היינו
כשיכלו לדון. אבל אונס רחמנא פטריה. ובספר

13

בלבד, אבל צוה אותם בדיני גנבה ואונאה ועושה ושכר שכיר⁴⁵ ודיני השומרים ואונס ומפתח ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלח ולזה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינים שנצטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועושה או אנס ופתח בתו של חבירו או שהדליק גדישו וחבל בו וכיוצא בהן, ומכלל המצוה הזאת שיושיבו דיינין גם בכל עיר ועיר בישראל, ואם לא עשו כן אינן נהרגין, שזו מצות עשה בהם, ולא אמרו⁴⁴ אלא אזהרה שלהן זו היא מיתתן, ולא תקרא אזהרה אלא המניעה בלאו וכן דרך הגמרא בסנהדרין *

ובירושלמי * אמרו בדינין של נח, הטו דינו נהרג, לקח שחד נהרג, בדיני ישראל, כל דין שאתה יודע שאתה שלם ממנו * אי אתה רשאי לברוח ממנו, וכל שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו, אבל בדיניהם אף על פי שאתה יודע שאתה שלם ממנו אתה רשאי לברוח ממנו, נראה מכאן שרשאי הגוי לאמר לבעלי הדין איני נזקק לכם כי תוספת היא בישראל לא תגורו מפני איש⁴⁵, אל תכניס דבריך מפני איש⁴⁶, וכל שכן שלא יהרג כשלא יעשה עצמו קצין שוטר ומושל⁴⁷ לשפוט את אדוניו, ומה יבקש בהן הרב חיוב * וכי אנשי שכס וכל שבעה עממין לא עובדי עבודה זרה ומגלה עריות ועושים כל תועבות השם היו, והכתוב צווח עליהן בכמה מקומות על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן וכר⁴⁸, לא תלמד לעשות וכר⁴⁹, ובגלוי עריות כי את כל התועבות האל עשו וכר⁵⁰ אלא שאין הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין, אבל ענין שכס, כי בני יעקב, בעבור שהיו אנשי שכס רשעים * והמם חשוב להם כמים⁵¹, רצו להנקם מהם בחרב נוקמת⁵², והרגו המלך וכל אנשי עירו כי עבדיו הם, וסרים אל משמעתו⁵³ ואין הברית אשר נמולו נחשב בעיניהם למאומה כי היה להחניף לאדוניהם, ויעקב אמר להם בכאן

48 בכור זהב מניה שצ"ט : ועושה שכר שכיר, ובכ"ז בלפנינו, 44 סנהדרין נו, א, 45 דברים א, יו, 46 סנהדרין ו, ב, 47 משלי ו, ו, 48 דברים יב, ב, 49 דברים יח, ט, 50 ויקרא יח, כו, 51 ע"פ תהלים ע"ט, ז : שפכו דמם כמים, 52 ויקרא כו, כה, 53 ע"פ כ"ז,

דברי שאלו (לה, א) מביא מקור נפלא לשיטת הרמב"ם, והוא מספר הישר, שיהודה אמר לאביו: החנם הרגו שמעון ולוי את כל יושבי שכס, הלא על אשר ענה שכס את אחותינו גוי ואין איש מיושבי עירו דובר אליו דבר למה תעשה זאת, ואולי יש לתרץ (בלשון ספר הישר) את קושיית גור אריה על הרמב"ם, שאף שלא יכלו לדרוך אותם, לא היו פטורים מלדבר אליו דבר למה תעשה זאת, ולכן נענשו, וכן דרך הגמרא בסנהדרין, כוח לסנהדרין (גה, ב): ואמר ריש לקיש עכו"ם ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא ישבותו, ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן וגו', והקשו: וליחשבו גבי שבע מצות? ותרצו: כי קא חשיב שב ואל תעשה, קום עשה לא קא חשיב, ופירש רש"י: והאי לא ישבותו קום עשה מלאכה היא, הרי שלא תקרא אזהרה אלא מניעה בלאו, ובירושלמי עיין באנציק' לופדיה תלמודית, כרך ג, ע' בן נח (שנח), שמביא רמב"ן זה בשם הירושלמי ומעיר: לפנינו בירושלמי ליתא, ובשורת שואל ומשיב מ"ק ח"א, ר"ל מבאר, שמדברי הירושלמי הזה (שכן נח נהרג על הטיית הדין ועל לקיחת שוחד) קשה על מה

כי הביאוהו העיר, שאמר בדבורם, ואו מכרותיהם⁵⁶ שכס ועשו ו כס היו בסכ האמורי בתו מלחמה כנגו גבורים היו ולא הזכיר ו אשר סביבו על שפת ה אשר ראו ב נפקד מהם ו (כא) שלחי ויחר להם ו ואנשי חיל הם אתנו:

(כג) וטעם בעבור שהב במקנך אשו יחידות בני וכל בהמתכ לה, (א) ו

כענין ואתכ

וכס"ש: משם היינו בהשם 56 להלן מט, נאמין בספר ו ועיין בר"ר פני ודרועם לא הו או נס בסתר בסדרבר לא, מנ

הם יקראו נ יח, לה, (א) תד שלכאורה אין ימי סהרה נ ומתרחץ לפי ו שם מזבח, ו משמע שלא :

מחייב את המלווה

אבן

הלכות נזקי סמון פרק א

האז

למחייב מדין נזיק דכיון שכוה גרם נחייבו כמו בעלים, וכן מבוחר ביותר אם נומא דחייבום של בעלים בן ורגל איתו אלא דיון שמירה. וכשלא שמרו חייבוה החורב על מעשה בהמתו, ולכן אחר שאינו בעלים אם נעשה אדם החזיק על זה שחזיק בהבמה לא גרעו מבעלים וחייבום על נזקי שן ורגל

ועכשיו מבוחר ביותר מה דמדמי הירושלמי דין דמכיס בהמה חזרו לאפטרפסין דכא לאפטרפסין ע"כ בודאי פטורין ברכי"ר על שן ורגל דאליה לא היה שייך לומר דין תמות ומועדא ולא היה שייך דין מגופו וע"כ לאפטרפסין חייבין דדיני בעלים ולכן לפי מה שכתבנו דגם מעמיד אף דוסדו החיוב הוא מטעם מדין מ"מ החיוב הוא רק דדיני שן ורגל מיושב מה שדימה הירושלמי דין מכיס בהמה חזרו לדין לאפטרפסין והא דלדין משלמים כופר משום דיתמי לאו בני פקדה היינו משום דכיון דע"מ כן נעשו לשלם מנכסי יתומים לכן אין משלמים כופר

יד) והנה ידועה החקירה אם חיוב נזקיין הוא מלך שבמורה כשיליה דין שמירה על הבעלים ומחויבים מדין בעלים חזרו שמימיהם או דכבעלים מחויבים לשלם בשממיהם הזיק ושמיכה הוא פטור שפטרה החורה להבעלים משום אונס כיון ששמרו בראיה, והנה משלשון הרמב"ם שכתב כל נפש חי ובה הבעלים חייבים לשלם להדידי תמותה הזיק, משמע דזכו עיקר טעם לחיוב תשלומין ולא דבשגל זה מחייב בשמירה, ומזה דבארנו כאן לדעת הרמב"ם שומרים מחויבים מדין בעלים אף להוכיח דעיקר דין בעלים הוא משום חיוב שמירה דהא שומרים נהרגו מולא ושמרו להפטר לומר דמי שיש עליו דין שמירה יש לו דין בעלים לנזקין וע"ז גופא נהרגו מולא ושמרו ולטוב החיוב משום ממונו, וראיהו מביחוס מד' הרא"ה הובא בנמוקי פ' הכוסס גבי איבעי לך להעבדו הדין הוא חז"ל דאש"כ דש"מ פטור כשלא שמר כל שדרך בני אדם לעשות כן בשלבן כיון דלא אורחא דעלמא לאעבדו הדין הוא מ"מ גבי נזקין אש"כ דנטר כדנטי אינשי כיון דנאותה שעה אינם שמורות כלל הכי הוא חייב על נזקיהם, שכל זמן שזקוק בלא שמירה חייב אפי' בכני שני דלא אורחא דאינשי למיטור ועומת מצב דמיוב נזקין הוא מטעם דממונו הזיק ושמיכה הוא רק פטור דהא אין לומר דהחיוב הוא מטעם שמירה דהא שמרו כשומר חנם וכן ורגל די בשמירה שריה, אבל באמת אינו ראוי דכונה הרא"ה הוא דהא דלמדין דזן ורגל די בשמירה שריה היינו לענין שמירה פחותה אבל בזמן שלא שמרו כלל אפי' באופן דלא אורחיהו דאינשי למיטור כה"ג לא דמי לש"מ דהא משום דלא קבל עליו לשמור במקום שאינו שומר כה"ג את שיהיה אצל לענין נזקין דאינו תלוי בקבלתו והחורה חייבתו בשמירה לא מהני זה דלא אורחיהו למיטור כן בשלמה כיון דע"כ לענין זה אינם שמורות כיון דלאו שדוחפות זו את זו, והדברים מפורשים בש"מ צ"מ דף י"ג בדברי הריטב"א ח"ל תימן רבינו הבדולא הרמב"ם יע"כ דכי אמרינן דשמירה נזקין כשי"ח הני מילי לענין דכני לוי כשנעל כפי בהמתו כראוי אצל לענין זה כיון דשכיח שדוחפות זו לזו חייבים בעלים לשמור מצד כדי שלא יזיקו, וזה בכלל שמירה פחותה הוא אלא דבש"מ בלחוד הוא שהקילו בשמירתו שלא לחייבו כראוי דנטר כדנטי אינשי ותדע דהא על צטורא דעילו אינשי פטור בש"מ לדברי הכל ואילו ילא שורו באותה שעה ובזיק חייב עליו ודאי עכ"ל והדברים מבוחרים כמו שכתבנו :

טו) והנה כהא דלמך בגמ' דף ד' מיידי דהוי לעבד ואמה ומשני דשאי עבד ואמה שמה וקניטורו רבו, ומשמע דכפטור מדרבנן אכן מדברי הרמב"ם צפ"ח מהל' גניבה ב"י ט' משמע דהוא פטור מדאורייתא כיון שאינו יכול לשומרן לא שייך חיוב נזקין חז"ל אדם חייב על נזקי עבדיו אפשי שכן ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשומרן שאם יקניטורו רבו וכו',

ולבאור מוכח גם מכאן דחיוב נזקין הוא משום חיוב שמירה ולכן כשאינו יכול לשומרו אין בו חיוב נזקין דליה למיטור דהחיוב הוא משום ממונו אלא שהוא פטור מטעם אונס דאינו יכול לשומרן א"כ יחייבו הבעלים היכא דיכולין לשומרן דבשלמא אם כל החיוב על הבעלים הוא מלך חיוב שמירה וכיון דעבד ואמה רוב פעמים אי אפשר לשומרן לא חיובה החורה כלל בעליהם בשמירתה וגם היכה דיכולים לשומרן פטורים אצל אם חיוב הבעלים הוא משום ממונו רק דפטור משום אונס בשוכי' עבד כזה דיכול בעליו לשמרו יהי חיוב, ואולי אפשר לדחות דכיון דבחרוהו אינו כתוב אלא שור וכל גמ"ח ולפינן משור והיינו למדון עבד משור וע"ז קאמר דכיון שאי"ל לשמרן אין ללמוד

זכ) והנה כהא דלמך בגמ' דף ד' מיידי דהוי לעבד ואמה ומשני דשאי עבד ואמה שמה וקניטורו רבו, ומשמע דכפטור מדרבנן אכן מדברי הרמב"ם צפ"ח מהל' גניבה ב"י ט' משמע דהוא פטור מדאורייתא כיון שאינו יכול לשומרן לא שייך חיוב נזקין חז"ל אדם חייב על נזקי עבדיו אפשי שכן ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשומרן שאם יקניטורו רבו וכו',

ולבאור מוכח גם מכאן דחיוב נזקין הוא משום חיוב שמירה ולכן כשאינו יכול לשומרו אין בו חיוב נזקין דליה למיטור דהחיוב הוא משום ממונו אלא שהוא פטור מטעם אונס דאינו יכול לשומרן א"כ יחייבו הבעלים היכא דיכולין לשומרן דבשלמא אם כל החיוב על הבעלים הוא מלך חיוב שמירה וכיון דעבד ואמה רוב פעמים אי אפשר לשומרן לא חיובה החורה כלל בעליהם בשמירתה וגם היכה דיכולים לשומרן פטורים אצל אם חיוב הבעלים הוא משום ממונו רק דפטור משום אונס בשוכי' עבד כזה דיכול בעליו לשמרו יהי חיוב, ואולי אפשר לדחות דכיון דבחרוהו אינו כתוב אלא שור וכל גמ"ח ולפינן משור והיינו למדון עבד משור וע"ז קאמר דכיון שאי"ל לשמרן אין ללמוד

זכ) והנה כהא דלמך בגמ' דף ד' מיידי דהוי לעבד ואמה ומשני דשאי עבד ואמה שמה וקניטורו רבו, ומשמע דכפטור מדרבנן אכן מדברי הרמב"ם צפ"ח מהל' גניבה ב"י ט' משמע דהוא פטור מדאורייתא כיון שאינו יכול לשומרן לא שייך חיוב נזקין חז"ל אדם חייב על נזקי עבדיו אפשי שכן ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשומרן שאם יקניטורו רבו וכו',

ולבאור מוכח גם מכאן דחיוב נזקין הוא משום חיוב שמירה ולכן כשאינו יכול לשומרו אין בו חיוב נזקין דליה למיטור דהחיוב הוא משום ממונו אלא שהוא פטור מטעם אונס דאינו יכול לשומרן א"כ יחייבו הבעלים היכא דיכולין לשומרן דבשלמא אם כל החיוב על הבעלים הוא מלך חיוב שמירה וכיון דעבד ואמה רוב פעמים אי אפשר לשומרן לא חיובה החורה כלל בעליהם בשמירתה וגם היכה דיכולים לשומרן פטורים אצל אם חיוב הבעלים הוא משום ממונו רק דפטור משום אונס בשוכי' עבד כזה דיכול בעליו לשמרו יהי חיוב, ואולי אפשר לדחות דכיון דבחרוהו אינו כתוב אלא שור וכל גמ"ח ולפינן משור והיינו למדון עבד משור וע"ז קאמר דכיון שאי"ל לשמרן אין ללמוד

זכ) והנה כהא דלמך בגמ' דף ד' מיידי דהוי לעבד ואמה ומשני דשאי עבד ואמה שמה וקניטורו רבו, ומשמע דכפטור מדרבנן אכן מדברי הרמב"ם צפ"ח מהל' גניבה ב"י ט' משמע דהוא פטור מדאורייתא כיון שאינו יכול לשומרן לא שייך חיוב נזקין חז"ל אדם חייב על נזקי עבדיו אפשי שכן ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשומרן שאם יקניטורו רבו וכו',

ולבאור מוכח גם מכאן דחיוב נזקין הוא משום חיוב שמירה ולכן כשאינו יכול לשומרו אין בו חיוב נזקין דליה למיטור דהחיוב הוא משום ממונו אלא שהוא פטור מטעם אונס דאינו יכול לשומרן א"כ יחייבו הבעלים היכא דיכולין לשומרן דבשלמא אם כל החיוב על הבעלים הוא מלך חיוב שמירה וכיון דעבד ואמה רוב פעמים אי אפשר לשומרן לא חיובה החורה כלל בעליהם בשמירתה וגם היכה דיכולים לשומרן פטורים אצל אם חיוב הבעלים הוא משום ממונו רק דפטור משום אונס בשוכי' עבד כזה דיכול בעליו לשמרו יהי חיוב, ואולי אפשר לדחות דכיון דבחרוהו אינו כתוב אלא שור וכל גמ"ח ולפינן משור והיינו למדון עבד משור וע"ז קאמר דכיון שאי"ל לשמרן אין ללמוד

זכ) והנה כהא דלמך בגמ' דף ד' מיידי דהוי לעבד ואמה ומשני דשאי עבד ואמה שמה וקניטורו רבו, ומשמע דכפטור מדרבנן אכן מדברי הרמב"ם צפ"ח מהל' גניבה ב"י ט' משמע דהוא פטור מדאורייתא כיון שאינו יכול לשומרן לא שייך חיוב נזקין חז"ל אדם חייב על נזקי עבדיו אפשי שכן ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשומרן שאם יקניטורו רבו וכו',

ולבאור מוכח גם מכאן דחיוב נזקין הוא משום חיוב שמירה ולכן כשאינו יכול לשומרו אין בו חיוב נזקין דליה למיטור דהחיוב הוא משום ממונו אלא שהוא פטור מטעם אונס דאינו יכול לשומרן א"כ יחייבו הבעלים היכא דיכולין לשומרן דבשלמא אם כל החיוב על הבעלים הוא מלך חיוב שמירה וכיון דעבד ואמה רוב פעמים אי אפשר לשומרן לא חיובה החורה כלל בעליהם בשמירתה וגם היכה דיכולים לשומרן פטורים אצל אם חיוב הבעלים הוא משום ממונו רק דפטור משום אונס בשוכי' עבד כזה דיכול בעליו לשמרו יהי חיוב, ואולי אפשר לדחות דכיון דבחרוהו אינו כתוב אלא שור וכל גמ"ח ולפינן משור והיינו למדון עבד משור וע"ז קאמר דכיון שאי"ל לשמרן אין ללמוד

זכ) והנה כהא דלמך בגמ' דף ד' מיידי דהוי לעבד ואמה ומשני דשאי עבד ואמה שמה וקניטורו רבו, ומשמע דכפטור מדרבנן אכן מדברי הרמב"ם צפ"ח מהל' גניבה ב"י ט' משמע דהוא פטור מדאורייתא כיון שאינו יכול לשומרן לא שייך חיוב נזקין חז"ל אדם חייב על נזקי עבדיו אפשי שכן ממונו מפני שיש בהם דעת ואינו יכול לשומרן שאם יקניטורו רבו וכו',

1

אשר

מנחת

רפכ

סימן לח

ביסוד גדר נזקי ממון

וכי יגוף שור איש את שור רעהו ומת ומכרו את השור החי והצנו את כספו וגם את המת יחצונו (כ"ט ל"ט).

נזקי עצמו כן נתחייב הוא לשלם נזקי ממונו, וכמו שמצינו שהאדם מתחייב על מעשי שלוחו לולי דאין שליח לד"ע או למאן דאית ליה שליח לד"ע דחייבתו תורה על מעשי שלוחו דשלוחו של אדם כמותו לענין נזיקין, אלא שאם שמרו כדינו פטור הוא.

וכ"ל ספק זה מושגת על יסוד מוסר דהארם מצווה לשמור ממנו שלא יזיק ואסור לו להניח ממנו שדרכו להזיק ללא שמירה וכמו שכתב הטור בריש סימן שפ"ט "כשם שאסור לאדם שיזיק את חבירו כך צריך לשמור ממנו שלא יזיק" וכך מפורש גם בדברי הרמב"ם בפ"ה מנזק"מ ה"א שכתב לבאר מה דמותו לשחוט שור המזיק שלא מדעת הבעלים "מפני שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק ואפילו לגרום את הנזק אסור", אך לא נתבאר בדבריהם מה מקור ושורש חיוב זה ועל מה אדניה הטבעו.

ובשו"ת חת"ס יו"ד סימן רמ"א כתב דחייב לשמור ממנו שלא יזיק

הגה דנו גאוני בתראי ביסוד חיוב נזקי ממון אם סיבת החיוב הוא מה שלא שמר ממנו שלא יזיק, דחייב הוא לשמור ממנו שלא יזיק ואם לא מילא חובתו לשמור ממנו חייב הוא בתשלומין, או ש"מ עיקר החיוב הוא משם שממונו הזיק והתורה חייבתו על נזקי ממנו כמו שחייבתו על נזקי עצמו אלא שאם שמרו פטור הוא משום דהוי אונס (והתורה לא חייבה את האונס בנזק"מ אלא בנזקי גופו).
|| עיין בזה באבן האזל פ"א מנזק"מ ה"א אות י"ד ובחי' הגר"ש שקאפ ב"ק סימן א' ובלבוש מרדכי סי' כ"ה והדברים ידועים.

ויסוד הספק ביתר ביאור, האם יסוד גדר נזק"מ הוי כעין דין שומרין שסיבת חובתן בתשלומין הוא העדר שמירתן דמאחר שנתחייבו לשמור את הפקדון ולא שמרוהו חייבין הם באחריותו, וכעיי"ז חידשה תורה דאם האדם לא מילא חובתו לשמור ממנו שלא יזיק חייב הוא לשלם תשלומי נזקיו. או ש"מ דומה דין נזק"מ לדין אדם המזיק וכמו שחייב הוא לשלם

2

קהלות בבא קמא סימן א יעקב יג

[השומרה שלא ילא השור] דינו כאלו הולואו בידים. ונראה דלקי"מ דהא מבואר דהוא דמי' ע"כ בשם הירושלמי דאפי' הולואו ליסעים בידים אינם חייבים אלא הולואו ע"מ לגחלה, וא"כ כשפראו בפני ולא בגלגלה כלל הא לא עדיף מהולואה שלא ע"מ לגחלה.

לחכמי ישראל ע"מ, וכל"ג במק"א אשנה פרק זה א"כ. ושוב מלאהו בקריית ספר להמצי"ט ז"ל פ"ב מנזקי ממון דדעתו ז"ל דלחזיק ולשלם אינו אסור אלא מדרבנן ע"ש שכ"כ בקנ"ר צ"ח ר"ח אצל בדברי רש"י ז"ל בגיטין ד"ג הא מוכח להדיא שהוא מדאורייתא וכ"ל והטעמוני שבצ"ח ח"מ סי' ל"ד אות י"ב הביא בשם מרדכי ז"ל הארוך שכתב בשם רבינו יקר ז"ל דלחזיק לחצרו במזיד אפי' שדעתו בשעה שחזק לשלם לו הפחית קרא רשע דחמס כדאשכחן צ"י הכונס כ"י אלמא דרשע גמור הוא וראוי לפוסלו לעדות ולשבעה וכו"כ חובל בחצירו ולפ"ז אפי' ה"י טוען (המזיד) [ז"ל המחזיק] צדדי שלא חזק אלא כו"כ אין מוכרין לו שבעה להיות נשבע ונפטר אלא דינו כדון מ"י שכנגדו השור על השבעה ט"ל המדכ"י ז"ל וע"ש עוד.

ושוב נדפס ליקוט חידושי רעק"א ז"ל על צ"ק וראיתי שם בח"י לדף נ"ז שהביא דברי ה"ש"ש פ"י הכונס סי' ל' שכתב דלא יולאו חזק ממון חצירו בידים פסול לעדות ע"כ והעיר עליו מדברי המדכ"י כ"ל.

וא"ת הא גופא הקאי דלחייבו ליסעים גם בשלא ע"מ לגחלה כיון שסילקו השמירה מהשור וע"י סילוק שמירתה חזק השור דמי' מצור דחייב על הכחש כהא בהבזר מחמת סילוק שמירתו, וי"ל דשאני צ"ר דחייב על עשייתו אפילו אינה שלו דהא חייב על צ"ר צ"ר"ר דשאן הכחש כאלו הוא צרשתי אצל שור אינו חייב אלא משום ממונו דהא אי אפקרי' פטור על חזקו וכדתנן נכסים המיוחדין ע"י ד"ג ע"כ אלמא דרק משום ממונו חייבה תורה גבי שור, ובע"פ נראה לכאורה משום דחסם שור לא מחשב חזק שהרי רשאי להגותו וללכת צ"ר"ר וכדלמרי' צ"ד"ו שור יוכיה שצ"רשות ורק משום שהוא ממונו חייבתו תורה, אצל צ"ר דקטציד שלא צ"רשות ושם חזק עלי' חייב על עשייתו וכו"כ על סילוק שמירתו שסילוק שמירתו נחשב כעשייתו וצ"ר חייב על עשייתו אעפ"י שאינו ממונו, משא"כ שור שכל חיצו הוא מחמת ממונו.

סימן ב

בדין הסרת שמירה מהחזיק אי הוי כעשיית החזיק להתחייב בתשלומי נזקיו

מהא דחייבה תורה על פהיחת הצור מוכח לכאורה דסילוק השמירה מהחזיק נחשב כעשייתו, וי"ל'ט לכא"י מהא דריש הכונס דתנן נפלה צלילה או שפרוזה ליסעים פטור וכו' הליסעים פטור וכדתנן חסם הולואו ליסעים חייבים אצל כשלא הולואו אעפ"י שפראו בפני פטורין, ולמה לא נימא דמה שפרן וסילק השמירה

מיהו אכתי אינו מיושב כיכא דכופא שור המוכד דודאי כבר חל עליו שם חזק א"כ יתחייב הפורץ גדר בפניו וילא וחזיק ולא משמע כ"י מסתימת בגמרא והפוסקים וביותר קשה דבסנהדרין דע"ז ע"כ אמרינן זרק חץ וחרים צידו וצא אחר וסילקו ואפילו קדם הוא וסילקו פטור דצטידנא דשדי מיפסק צ"י גירי' ובהו"ס שם עמוד א' ד"כ בנזיקין כהנו [למד"א מלמס פטור] דה"כ על נזיקין פטור [זכ שסילק את החרים] ע"ש וקשה דהא ודאי החץ חזק גמור הוא וכשסילק את החרים השומר על הנזק הא

3

משפטי סימן א – ב"ק (ג.) התורה יט

סימן א

אדם הויק לציור נדיר, וכתוצאה מכך
עלה ערכו של ציור שני זהה הנמצא ביד הניזק.

שאלה

ברשותו של ראובן היו שני ציורים זהים שצייר צייר מפורסם, ואין אפשרות להשיג ציורים אלו במקום אחר. הערך הכספי של כל ציור היה מאה אלף ש"ח. אספן מסויים שקינא בראובן החליט שבאחת ההזדמנויות שתהיה לו הוא ישחית את אחד הציורים של ראובן, וכך עשה. מאחר ונשאר רק ציור אחד מסוג זה בעולם, עלה ערכו של הציור הנותר למאתים אלף ש"ח. כלומר, בסה"כ הניזק לא הפסיד ערך כספי ע"י מעשהו של המזיק.

האם חייב המזיק לשלם עבור הציור שהזיק, כלומר מאה אלף ש"ח, או מכיון שבסה"כ לא נגרם לראובן מחמת מעשיו הפסד כספי, שהרי מעשה הנזק שלו הוא זה שגרם בו זמנית להעלות את מחיר הציור השני, לפיכך אין האספן נחשב כמזיק לממון חבירו, ויהיה פטור מלשלם?

(נדגיש שלפי שני צדדי הספק אסור היה למזיק להשחית את הציור של ראובן, וכל הנידון הוא בדיעבד לאחר עשיית המעשה, ביחס לחיוב הממוני הנובע מחמת מעשהו).

תשובה

א. המזיק חייב לשלם לראובן מאה אלף ש"ח עבור נזקו.

מקורות

1. נאמר בגמ' ב"ק (ג.) שלומדים מהפסוקים "ושילח", "וביער", שאדם חייב לשלם

מנחת פרשת משפטים אשר רפמ

הוי "חיוביה דבעלים" ומשו"ה לא יליף ר"ש נזקי שור מכופר ע"ש, ולכאורה אין פשר לפשטות כונת הגמ', דהלא גם בנזקי שורו וגם בשור שהרג אדם דמשלם כופר הוי החיוב משום מעשי השור וכשניהם הוי חיוב התשלומין על הבעלים ובמה הוי תשלומי הנזק חיוביה דשור וכופר חיוביה דבעלים, אלא נראה בזה דחיוב כופר הוי כפרה כדקיי"ל דכופרא כפרה וע"כ דסיבת החיוב בכופר הוי משום שפשע במה שלא שמר שורו ולפיכך הוי חיוביה דבעלים אבל תשלומי נזק אינו משום שלא שמר אלא גזה"כ דחייב על נזקי ממונו "שהרי ממונו הזיק" ולפיכך הוי חיוביה דשור. (וכמדומני שראיה זו כבר הובאה בדברי האחרונים ולא נתפניתי לחיפוש).

המחייבת, ואתי שפיר דצד תמות במקומה עומדת דע"י שמירה פחותה נפטר הוא מתשלומי צד מועד כיון ששמר כמצותו ומ"מ קנסתו תורה לשלם צד תמות כ"ז שלא שמרו שמירה מעולה, אך לכאורה נראה דחוק לומר דשאני תשלומי תם מתשלומי מועד ביסודם וצ"ע עדיין בזה.

ועוד קשה לכל דרך זה דחיוב התשלומין משום שפשע בחובת השמירה הוא משיטת אב"י אליבא דר"א בר"ק מ"ו ע"א דמועד אין לו שמירה אלא סכין והמחזיקו בביתו עובר בלאו ואעפ"כ פטור הוא מדמי נזיקין אם שמרו כראוי הרי דאין חיוב התשלומין משום מצות השמירה.

והנה בגמ' ברך מ"ד ע"ב מבואר דחיוב נזקי שורו הוי "חיובא דשור" וכופר

ה

שלוחו בטענת אונס, וע"כ דאם שמר אין סיבה לחייבו ולא שהשמירה פוטרתו משום אונס.

ויסוד הדבר, דבאמת גזה"כ הוא שחייב האדם על נזקי ממונו כמו שהוא חייב על נזקי גופו וממונו כמותו לענין זה, דלא מסתבר שכל גדר חיובו הוא על שלא שמר ממונו דאין זה אלא גרם וגרמא בניזקין פטור בכל מקום, אלא ע"כ דחייבתו תורה לשלם על נזקי ממונו, אך מ"מ הבינו הראשונים דלא נתחייב האדם לשלם נזקי ממונו ואינו אחראי על הנזק שנעשה ע"י ממונו אלא כשפשע ולא שמר

סוף דבר נראה מכמה סוגיות דיסוד חיוב נזקי ממון הוי משום דין התורה שהאדם חייב על נזקי ממונו ומאידך נראה מכמה דברי הראשונים שכל יסוד החיוב הוי משום שלא שמר כראוי. ומשום כך אמרתי בעניי לפלס בזה נתיב חדש ונראה בזה דרך ממוצעת בין שני דרכי ההבנה הנ"ל. דהנה נראה לכאורה דזה מעיקר הדין דאם שמר פטור, דאין נראה מש"כ האחרונים דהשמירה פוטרת מדין אונס, דאין פטור אונס אלא על מעשי האדם או מניעתו מעשיית מעשה אבל אם נתיב שיסוד החיוב הוא מה שממונו הזיק מה שיך בזה פטור אונס, וכי יפטר על מעשי

5

ער מנחת סימן לח אשר

ממונו, דלעולם לא יתחייב אדם בתשלומין
 אלא בא' משני ענינים או כשנהנה משל
 חבירו או כשעשה לו עול וגרם לו הפסד,
 ונראה פשוט לכאורה דלעולם אין האדם
 חייב בתשלומי נזק מגז"כ כהלכתא בלא
 טעמא ולמה יהא האדם חייב על נזקי
 ממונו אם לא שהתורה הטילה עליו
 שמירתו ומה בין ממונו לממון אחרים,
 אלא הגדרת הדין כן הוא דכאשר פשע
 האדם בשמירת ממונו הוא חייב על נזקיו
 ונמצא דהסיבה הראשונה לחיובו הוא
 פשיעתו בשמירה אך אין עצם הפשיעה
 מחייבתו אלא דכאשר פשע בשמירת ממונו
 הוא חייב על עצם מעשי הנזק של ממונו,
 וכעין שמצינו שהאדם חייב על נזקי
 שלוחו (אם לא דאין שלד"ע או באופנים
 שבהם ישלד"ע), דע"י מינוי השליח הוא
 מתחייב אח"כ על מעשיו כמו"כ הפשיעה
 בשמירה הוי סיבה שיתחייב אח"כ על
 מעשי ממונו, וכיון שאין אנו באים ליחס
 לאדם את עצם מעשה ההיזק אין לפטרו
 משום גרמא בניזקין דבאמת גרמא לאו
 עשייה היא וכמבואר בשבת ק"כ ע"ב אך
 מ"מ חייבתו תורה על נזקי ממונו (כמו
 שהוא חייב על מעשי שלוחו) כשלא שמרו
 כראוי. ובד"ז אין סתירה בין דברי
 הראשונים דמשמע מהם דהוא חייב משום
 שלא שמר ובין הנראה מדברי הגמ'
 דהחיוב משום שממונו הזיק וגם דברי
 הרמב"ם בנזק"מ ובמו"ג משלימין אלו את
 אלו ואין ביניהם סתירה כלל.

ולפי"ז יש מקום לשני היסודות הנ"ל
 דלולי שפשע בשמירתו לא היה
 מתחייב על נזקי ממונו אך אין החיוב
 משום עצם הפשיעה כחיוב השומר על
 פשיעתו בפקדון אלא הפשיעה הוא סיבה
 שע"י הוא חייב על נזקי ממונו.

ובדרך זה מיושבת קושית האחרונים
 דמאי שנא דין שומר דאם ודאי
 פשע ויש ספק אם נתחייב ע"י פשיעתו
 אמרינן דחייב והוי כספק בפרעון וכמבואר
 ברמב"ם פ"ב משאלה ה' לגבי ספיקות
 בשמירה בבעלים דב"מ צ"ו ע"ב וכן בפ"ג
 משכירות ה"ח בספק אם היה יכול להציל
 ברועים ובמקלות, ומ"ש מספק בנזקי
 ממונו דאמרינן ביה המוציא מחבירו עליו
 הראיה ופטור אף דבדאי פשע ולא שמר
 את שורו כמבואר בב"ק ל"ה ע"א בשור
 שהיה רודף אחר שור אחר וברך מ"ו ע"א
 בשור שנגח את הפרה ונמצא עוברת
 בצדה, ובאור שמח נתקשה בזה בפ"ט
 מנזק"מ ה"ב ועיין בגידולי שמואל בריש
 ב"ק, ולהנ"ל ניחא דסיבת חיוב השומר
 הוא עצם פשיעתו, אבל בנזק"מ אין
 הפשיעה אלא סיבה שעל ידה הוא חייב על
 נזקי ממונו ועיקר סיבת החיוב ויסודה הוא
 מעשה הנזק שנעשה ע"י ממונו ואם יש
 ספק אם נעשה היזק ע"י ממונו הוי ספק
 בעיקר החיוב וסיבתה, ועוד מתיישב בד"ז
 מה דחייב בהא דפותקין ביבותיהן אף
 שפטררהו משמירה, דאם הפשיעה בשמירה
 היא סיבת החיוב ממש אי אפשר שיתחייב

משפטי

באמבטיה הנ"ל עד
אם השכן העל
שכח לרוקן את ה
בדיני אדם לשלם ?

התורה

סימן עו – ב"ק (נה:)

משפטי

רעב

סימן עו

מים שחילחלו לדירת השכן התחתון והזיקו לו

שאלה

אדם שכח לרוקן את המים שהצטברו באמבטיה שבביתו, ועזב את ביתו למשך שבוע ימים. סדק שהיה באמבטיה זה זמן רב, גרם למים שיחלחלו לביתו של השכן שגר מתחתיו, ומחמת זה ניזוקה דירתו של השכן. כעת השכן שניזוק תובע מהשכן העליון שישלם לו את דמי נזקו. מה הדין?

תשובה

א. אם השכן העליון לא ידע על קיומו של הסדק באמבטיה שדרכו חילחלו המים לדירת התחתון, הוא פטור מלשלם לתחתון את נזקו גם בדיני שמים.¹ אולם מכאן ואילך אסור לשכן העליון להשתמש

מקורות

1. ראשית נקדים, שנוק הנגרם ע"י מים השייכים לאדם מסויים, אם הם נזולים מעצמם, הם נקראים ממונו המזיק ולא אדם המזיק. והנה מבואר בגמ' ב"ק (נה:): שאם אדם שמר על ממונו כראוי, כפי שמקובל לשומרו (למעט שור תם שצריך שמירה מעולה), ומחמת סיבה שנוצרה אח"כ ולא היתה ידועה לבעל הממון הסתלקה השמירה וממונו החל להזיק, במקרים אלו פטרה התורה את בעל הממון מלשלם את נזקי ממונו, מכיון ששמר עליו כראוי באופן המקובל לשומרו. הגמ' שם לומדת דין זה מפסוקים שנאמרו לגבי: בור, אש, שן ורגל וע"ש. אולם מכאן ואילך לאחר שנודע הדבר, חייב בעל הממון לשמור על ממונו שלא יזיק ואפילו אם אחר הוא שגרם לסלק את השמירה שהיתה על ממונו, כמבואר שם במשנה לגבי לטטים שפרצו את הרפת וכו'. לפיכך אם בעל הממון יכול מכאן ואילך לשמור על ממונו שלא יזיק ואינו עושה זאת, הוא מתחייב על נזקי ממונו בכפוף להלכות שהתבארו בב"ק לגבי כל סוג מזיק (שחלקם מבוארים בב"ק ה:).

לאור זאת בנידון השאלה דנן, השכן העליון קנה דירה מקבלן (או מאדם אחר שקנה אותה מהקבלן וכדו') שהתחייב לקונה לבנות את הדירה כראוי. כלומר, שיתן לו

אמבטיה וצינורות מים כראוי ולא יוכלו לצאר סדק בצינור המים או ב לו, פטור העליון אפילו לו הדבר, מכיון שהוא עליו לעשות שמירה נ כאנוס על הנזק, והתנו

2. מכאן ואילך, מכיון בתוס' (נה: ד"ה נפ ליסטים את הדיר והצ את צאנו ולשומרו של בנקל למצוא אותו, עני שמרו, דינו כממונו הו

מלבד זאת, כך הו לתקן בהקדם האפשו דעת כן השתתף כל החוזה עם הקבלן (א

3. המים הנמצאים הנ"ל שדרכו מחו הולך ומזיק לאדם ? עליו כראוי.

והנה, הגדר שו כותל ואילן שנפלדו ע"י ביה"ד לתקנו וז (א) שבעל הכותל ו

משפטי סימן עו – ב"ק (נה): התורה רעג

באמבטיה הנ"ל עד שיסתום את הסדק.²

אם השכן העליון ידע על קיומו של הסדק, אלא שבשעת מעשה שכח לרוקן את המים שהצטברו באמבטיה – פטור השכן העליון בדיני אדם לשלם לתחתון את נזקו וחייב בדיני שמים.³

מקורות

אמבטיה וצינורות מים שלמים ותקינים, דהיינו שהמים שיעברו דרכם יהיו שמורים כראוי ולא יוכלו לצאת משם. לפיכך אם ללא ידיעתו התגלה או שנעשה במשך הזמן סדק בצינור המים או באמבטיה, ומחמת זה חילחלו המים מדירתו לדירת שכנו והזיקו לו, פטור העליון אפילו בדיני שמים עבור הנזקים שעשו המים לדירת שכנו עד שנודע לו הדבר, מכיון שהוא שמר עליהם כראוי וכפי המתחייב כדי שלא יזיקו, ולא היה עליו לעשות שמירה טובה יותר ממה שעשה. לפיכך במקרים אלו נחשב בעל המים כאנוס על הנזק, והתורה פטרה אותו מלשלם את נזקי ממונו.

2. מכאן ואילך, מכיון שנודע לו שממונו מזיק לאחרים עליו לדאוג לשומרו. ומבואר בתוס' (נה: ד"ה נפרצה וכו') שאם אדם נעל את צאנו בדיר כראוי, ובלילה פרצו ליטטים את הדיר והצאן יצא משם והחל לשוטט ברה"ר, חייב בעל הדיר לחפש ביום את צאנו ולשומרו שלא יזיק לאחרים, וגם בלילה אם הוא יודע היכן הצאן נמצא ויכול בנקל למצוא אותו, עליו לעשות כך, וכן פסק השו"ע חו"מ (סי' שצו, ב). לפיכך אם לא שמרו, דינו כממונו המזיק שלא שמרו כראוי, ולכן הבעלים יתחייבו על נזקיו.

מלבד זאת, כך הוא המנהג בזמן הזה בבתיים משותפים, שבעל המים שמוזקים חייב לתקן בהקדם האפשרי את מקור הנזילה, כדי שמימיו לא יזיקו לאחרים. נמצא שעל דעת כן השתתף כל אחד וקנה את דירתו בבנין המשותף, והתחייב על כך בחתימת החוזה עם הקבלן (או עם הקונה מהקבלן, שהעביר לו את זכויותיו וחובותיו בדירתו).

3. המים הנמצאים באמבטיה שלו הינם ממונו. לכן אם ידע שישנו סדק באמבטיה הנ"ל שדרכו מחלחלים המים לדירת שכנו, א"כ הוא ידע שממונו אינו שמור והוא הולך ומזיק לאדם אחר, לפיכך יתחייב בעל המים לשלם על נזקי ממונו שלא שמר עליו כראוי.

והנה, הגדר של המים המזיקים הינו "בור". המקור לכך הינו מהגמ' (ברך ו). גבי כותל ואילן שנפלו והזיקו בשעת נפילתן או לאחר שנחו, ובעלי הכותל הותרו לפני כן ע"י ביה"ד לתקנו ולא עשו זאת, שמבואר שם בתוס' (ד"ה היינו בור) וברא"ש (סוף סי' א) שבעל הכותל חייב על נזקי הכותל מדין בור, אפילו אם הזיק בשעת נפילתו.